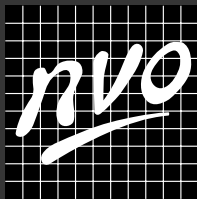

Nevladne
organizacije

KAKO LAHKO SODELUJEM PRI ODLOČANJU V SVOJI LOKALNI SKUPNOSTI (oblike neposredne demokracije v lokalnih skupnostih)

Gruša Matevžič, Tina Divjak

P§C

Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC
Povšetova 37, Ljubljana
Tel. 01/ 521 18 88, fax: 540 19 13

e-pošta: pic@pic.si
www.pic.si

Ljubljana, 2008

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO
www.mju.gov.si, e: gp.mju@gov.si
Tržaška 21, 1000 Ljubljana
t: 01 478 83 30,
f: 01 478 83 31

Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij

Povšetova 37, SI - 1000 Ljubljana, Slovenija
telefon: (+386 1) 542 14 22 | fax: (+386 1) 542 14 24
cnvos@mail.ljudmila.org | www.cnvos.si

KAZALO

I. UVOD	5
II. PRAVICA DO INFORMACIJ	5
1. Pravna ureditev	5
2. Do kakšnim informacij sem upravičen?.....	6
3. Kako lahko dostopim do informacij?.....	6
4. V kolikšnem času mora organ odločiti o moji zahtevi?	6
5. Kaj lahko storim v primeru, da organ zahtevo za dostop zavrne?..	7
6. Moram za dostop do informacij kaj plačati?	7
III. SPREJEMANJE ODLOČITEV V LOKALNIH SKUPNOSTIH IN SODELOVANJE JAVNOSTI	7
1. Pravna podlaga	7
2. Organi lokalne skupnosti	7
3. Formalne neposredne oblike sodelovanja občanov pri odločanju ..	7
4. Kakšno vlogo ima zbor občanov pri odločanju v lokalni skupnosti?7	
5. O kakšnih vprašanjih lahko odločamo na referendumu?	8
6. Kdaj se razpiše referendum?.....	8
7. Kaj mora vsebovati pobuda za razpis referenduma?	8
8. Kakšen je postopek, ko je pobuda vložena?.....	9
9. Kakšno vlogo ima ljudska iniciativa pri odločanju v lokalni skupnosti?	9
10. Ali obstajajo še kakšne oblike sodelovanja, ki niso določene v zakonu?	9
11. Kaj je zelena mediacija?	9
12. Kaj je lokalno partnerstvo?	10
IV. VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V OKOLJSKE ZADEVE	10
1. Pravna podlaga	10
2. Kako lahko sodelujem pri sprejemanju predpisov, ki pomembneje vplivajo na okolje?	10
3. Kako lahko sodelujemo pri pripravi programa ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja in pri pripravi programa varstva okolja občine?	11

4. Na kakšen način lahko sodelujemo v postopku celovite presoje vplivov na okolje?	11
5. Kako lahko sodelujemo v postopku izdaje okoljevarstvenega soglasja/dovoljenja?.....	11
6. Kako lahko sodelujemo pri pripravi in sprejemu prostorskih aktov?	12
V. PRAVNA SREDSTVA	12
1. Kam se lahko obrnem, če opazim nezakonito delovanje občinskih organov?.....	12
2. Kaj lahko storim če menim, da določen okoljski poseg prekomerno bremeni okolje?.....	12
3. Kakšna pravna sredstva imam na voljo zoper odločitve občinske uprave?	13
4. Kakšna pravna sredstva imam na voljo proti odločitvam organov lokalnih skupnosti?	14
5. Druga pravna sredstva	14

I. UVOD

Sodelovanje javnosti pri odločanju prinaša mnogo pozitivnih rezultatov. Javnost v proces prinaša nove poglede, znanja, dviguje ozaveščenost, spodbuja razprave in spremlja delo odgovornih. Tega se zavedata tako nacionalna oblast kot mednarodna skupnost in v ta namen vključujeta v zakone in mednarodne konvencije določbe, ki urejajo vključevanje javnosti v proces odločanja. Da pa ne bi zakoni in konvencije ostali le mrtva črka na papirju, smo se odločili načine sodelovanja približati vam – prebivalcem lokalnih skupnosti.

Se vam je že zgodilo, da so ravno poleg vaše hiše odprli kemični obrat, ali pa so nedaleč stran zgradili avtocesto, ne da bi bili vi o tem obveščeni, kaj šele da bi lahko izrazili svoje mnenje? Pred vami je priročnik, ki na bralcu prijazen in razumljiv način opisuje možnosti vašega sodelovanja pri sprejemanju odločitev v vaši lokalni skupnosti.

• Za začetek še nekaj besed o Aarhuški konvenciji

V mednarodni skupnosti je bila sprejeta Aarhuška konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, ki omogoča posameznikom in organiziranim skupinam, da odigrajo pomembno vlogo pri ohranjanju okolja in uveljavljanju trajnostnega razvoja. Ko je Slovenija raificirala konvencijo, se je zavezala, da bodo vsi zakoni in predpisi v skladu z določbami konvencije. Da bi se določila konvencije izvajala čim bolj učinkovito, jih mora slovenska oblast prenesti (implementirati) v slovenski pravni red. Slovenija je večino določb že prenesla v domačo zakonodajo, in sicer predvsem v Zakon o varstvu okolja (ZVO-1) in Zakon o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ). Na tistih področjih, kjer pa konvencija še ni bila implementirana v slovensko zakonodajo, pa se določbe konvencije uporabljajo neposredno, kar pomeni da se v primeru kršitev konvencije lahko nanjo sklicujemo pred sodiščem.¹

II. PRAVICA DO INFORMACIJ

Dostop do informacij je bistveni element demokracije. Želim biti obveščen o tem kaj se dogaja v moji lokalni skupnosti!

1. Pravna ureditev

Zakon, ki ureja dostop do informacij je ZDIJZ. Pravica do informacij v zvezi z okoljem pa je še posebej urejena v 13. členu Zakona o varstvu okolja (ZVO-1), ki določa, da so okoljski podatki javni in da ima vsakdo pravico dostopa do okoljskih podatkov skladno z ZDIJZ.

¹ Neposredno je možno uporabljati le tiste dele konvencije, ki so tako konkretizirani, da jih je mogoče uporabljati kot pravico, ki jo je možno neposredno izvršiti.

ZVO-1 je tako implementiral določbe 4. in 5. člen Aarhuške konvencije.

Še posebej je pomembno obveščanje javnosti o okoljskih podatkih in 12. člen ZVO-1, določa, da država in občina spodbujata ozaveščanje, informiranje in izobraževanje o varstvu okolja, nadalje pa je obveščanje javnosti o okoljskih podatkih urejeno tudi v 106. do 110. členu ZVO-1.

2. Do kakšnim informacij sem upravičen?

Po ZDIJZ ima vsak državljan pravico zahtevati katerokoli informacijo javnega značaja, s katero razpolagajo državni organ, organi lokalne skupnosti, javne agencije, javni skladi in druge osebe javnega prava, nosilci javnih pooblastil in izvajalci javnih služb. Informacija javnega značaja je informacija, ki izvira iz delovnega področja organa. Nahaja se v obliki dokumentov, zadeve, dosjeja, registra, evidence, ki ga je organ izdelal sam ali pa v sodelovanju z drugimi organi.

Vsak od navedenih organov mora imeti imenovano osebo za posredovanje informacij javnega značaja, ki je praviloma objavljena na spletni strani organa. Poleg tega pa so organi dolžni določene informacije posredovati v svetovni splet (prečiščena besedila predpisov, programe, strategije, stališča...).

Zakon določa tudi izjeme, pri katerih lahko organ zavrne dostop do zahtevane informacije. Med temi so razlogi javne varnosti, obrambe, zunanjih zadev in delovanja varnostnih služb. Izvzete so tudi poslovne skrivnosti, osebni podatki in podatki, ki so nedostopni zaradi davčnih, sodnih in drugih kaznovanih postopkov.

Vendar so tudi nekatere informacije, ki so sicer izvzete lahko dostopne, če obstaja prevladujoč pravni interes, na katerega se prosilec sklicuje. Prevladujoč pravni interes pomeni, da je javni interes glede razkritja informacije močnejši od javnega interesa ali interesa drugih oseb za omejitev dostopa do zelene informacije.

3. Kako lahko dostopim do informacij?

Informacija se lahko zahteva osebno, po telefonu, pisno ali po e-pošti. Samo pisni zahtevek uživa pravno varstvo.² V pisni zahtevi³ je potrebno navesti organ, kateremu se zahteva pošilja, ime, firmo ali ime pravne osebe, navedbo morebitnega zastopnika ali pooblaščenca in naslov prosilca. Nadalje mora prosilec opredeliti informacijo, s katero se želi seznaniti in na kakšen način se želi seznaniti (vpogled, prepis, fotokopija, elektronski zapis). Prosilcu ni potrebno pravno utemeljiti zahteve.

4. V kolikšnem času mora organ odločiti o moji zahtevi?

Organ je dolžan o zahtevi prosilca odločiti nemudoma, najkasneje pa v roku 20 dni od prejema popolne zahteve. Izjemoma lahko organ ta rok podaljša (največ za 30 dni).

² Pisni zahtevek je potreben, če želimo dokazovati, da smo za informacije dejansko zaprosili.

³ Vzorec zahteve je dostopen na spletni strani: http://www.pic.si/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=80.

5. Kaj lahko storim v primeru, da organ zahtevo za dostop zavrne?

Če organ zahtevo za dostop delno ali v celoti zavrne, o tem izda pisno odločbo, zoper katero je možna pritožba v roku 15 dni, o kateri odloča **pooblaščenec za dostop do informacij javnega značaja**. Zoper odločbo pooblaščenca je mogoče začeti upravni spor.⁴

6. Moram za dostop do informacij kaj plačati?

Vpogled v zahtevano dokumentacijo je brezplačen. Za posredovanje prepisa, fotokopije ali elektronskega zapisa zahtevane informacije, pa vam lahko organ zaračuna materialne stroške.

III. SPREJEMANJE ODLOČITEV V LOKALNIH SKUPNOSTIH IN SODELOVANJE JAVNOSTI

1. Pravna podlaga

Zakon o lokalni samoupravi (ZLS) in Zakon o pokrajinah (ZPok), ki pa je trenutno šele v obliki predloga zakona.

2. Organi lokalne skupnosti

Občino predstavlja in zastopa **župan**. Najvišji organ odločanja v občini je **svet občine** (med drugim sprejema občinske akte in proračun ter odloča o sprejemanju prostorskih in drugih planov razvoja občine). **Nadzorni odbor** je najvišji organ nadzora javne porabe v občini. Strokovno in administrativno delo za potrebe občinskega sveta opravlja občinska uprava.

Po predlogu ZPok bo na pokrajinski ravni najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti pokrajine **pokrajinski svet**, ki je sestavljen iz članov, ki jih volijo volivci s stalnim prebivališčem na območju pokrajine.

3. Formalne neposredne oblike sodelovanja občanov pri odločanju

Neposredne oblike sodelovanja občanov pri odločanju v občini so zbor občanov, referendum in ljudska iniciativa.

4. Kakšno vlogo ima zbor občanov pri odločanju v lokalni skupnosti?

Na zboru občanov občani oblikujejo stališča, dajejo predloge, pobude in mnenja ali odločajo. Župan mora sklicati zbor če tako zahteva 5 odstotkov volivcev v občini, lahko

⁴ Upravni spor je razložen v nadaljevanju.

pa ga skliče tudi na lastno pobudo, na pobudo občinskega sveta ali pa na pobudo ožjega dela občine. Stališča, predloge, pobude ali mnenja sprejeta na zboru občanov morata obravnavati in se o njih opredeliti župan in občinski svet.

5. O kakšnih vprašanih lahko odločamo na referendumu?

Na referendumu lahko odločate o vprašanih, ki se nanašajo na vsebino splošnih aktov občine (razen o proračunu in zaključnem računu občine, ter o splošnih aktih, s katerimi se predpisujejo občinski davki in druge dajatve). *Na primer, na referendumu lahko odločate o predvideni grandnji blokov v vaši lokalni skupnosti.*

Referendum se opravi kot **naknadni referendum**, na katerem občani potrdijo ali zavrnejo že sprejeti splošni akt občine ali njegove posamezne določbe. Če referendum potrdi akt, ga mora župan objaviti skupaj z objavo izida referenduma. Če pa so akt ali njegove posamezne določbe zavrnjene, se splošni akt ne objavi, dokler se ob upoštevanju volje volivcev ne spremeni. Odločitev volivcev na referendumu zavezuje občinski svet do konca njegovega mandata.

Občinski svet lahko pred odločanjem o posameznih vprašanih, ki so vsebina splošnih aktov občine, razpiše tudi **posvetovalni referendum**. Odločitev volivcev na posvetovalnem referendumu ne zavezuje občinskih organov.

6. Kdaj se razpiše referendum?

Občinski svet *lahko* razpiše referendum na predlog župana ali člana občinskega sveta. Občinski svet pa *mora* razpisati referendum, če to zahteva najmanj 5 odstotkov volivcev v občini in če tako določa zakon ali statut občine. Pobudo volivcev za vložitev zahteve za razpis referenduma lahko poda vsak volivec, politična stranka v občini ali svet ožjega dela občine. Občinski svet razpiše referendum v 15 dneh po sprejemu odločitve o predlogu, oziroma od vložitve zahteve volivcev za razpis referenduma.

Če občinski svet meni, da je vsebina vložene zahteve za razpis referenduma v nasprotju z ustavo in zakonom, lahko zahteva, da o tem odloči Ustavno sodišče. Zahtevo lahko občinski svet vloži od dne vložitve zahteve in najkasneje do izteka roka za razpis referenduma. Ustavno sodišče odloči o zahtevi občinskega sveta v 15 dneh.

Po predlogu ZPok se bo referendum lahko razpisalo tudi na ravni pokrajin.

7. Kaj mora vsebovati pobuda za razpis referenduma?

Pobuda mora vsebovati jasno izraženo vprašanje, ki naj bo predmet referenduma in obrazložitev. Statut občine lahko določi, da mora biti pobuda podprta s podpisi določenega števila volivcev na seznamu, ki vsebuje osebne podatke podpisnikov: ime in priimek, datum rojstva in naslov stalnega prebivališča (po mnenju Informacijske pooblaščenke je dopustno zahtevati tudi datum podpisa seznama).

Volivci dajejo podporo zahtevi za razpis referenduma s podpisovanjem na seznamu ali z osebnim podpisovanjem. O načinu dajanja podpore sicer odloči župan z aktom, s katerim

določi obrazec seznama ali obrazec za podporo z osebnim podpisovanjem in rok za zbiranje podpisov. Osebno podpisovanje se opravi pri krajevnih uradih, ki opravljajo volilne naloge. Tam so volivcem obrazci na voljo brezplačno. Izpolnijo in podpišejo jih lahko tam, lahko pa svojo podporo referendumu podajo tudi preko e-uprave, za kar potrebujejo elektronski certifikat.

8. Kakšen je postopek, ko je pobuda vložena?

Pobudnik za vložitev zahteve za razpis referenduma pisno seznanj občinski svet in pobudo predloži županu. Če župan meni, da pobuda z zahtevo ne vsebuje vseh potrebnih sestavin ali je v nasprotju z zakonom in s statutom občine, o tem v 8 dneh po prejemu pobude obvesti pobudnika in ga pozove, da ugotovljeno neskladnost odpravi v 8 dneh. Če pobudnik tega ne stori, se šteje, da pobuda ni bila vložena. Župan o tem nemudoma obvesti pobudnika in občinski svet. Pobudnik lahko v 8 dneh po prejemu obvestila o neprimernosti pobude zahteva, naj odločitev župana preizkusi upravno sodišče. Če upravno sodišče ugotovi, da je odločitev neutemeljena, jo razveljavi. Sodišče odloči v 30 dneh.

9. Kakšno vlogo ima ljudska iniciativa pri odločanju v lokalni skupnosti?

Najmanj 5 odstotkov volivcev v občini lahko zahteva izdajo ali razveljavitev splošnega akta ali druge odločitve iz pristojnosti občinskega sveta, oziroma drugih občinskih organov. Organ, na katerega je naslovljena zadeva iz prvega odstavka, je dolžan v roku, ki ga določi statut občine, najkasneje pa v 3 mesecih odločiti o zahtevi. *Na primer, ljudska iniciativa lahko zahteva prepoved vzpostavitve odlagališča radioaktivnih odpadkov v vaši lokalni skupnosti.*

Po predlogu ZPok se bo ljudska iniciativa lahko izvaja tudi na ravni pokrajin.

10. Ali obstajajo še kakšne oblike sodelovanja, ki niso določene v zakonu?

Zakonodaja določa minimalno podlago za vključevanje javnosti, vsak organ pa se lahko sam odloči, da bo javnost vključeval še na kakšne druge načine oziroma uporabljal tudi druge mehanizme. Takšna mehanizma sta na primer zelena mediacija in lokalno partnerstvo.

11. Kaj je zelena mediacija?

Zelena mediacija je izvensodni postopek, ki služi prostovoljni preprečitvi sporov med interesnimi skupinami, s pomočjo mediatorjev, ki jih spodbujajo k obravnavi vprašanj in iskanju rešitev. Če pa spori že nastanejo, pa mediacija pripomore k temu, da se prostovoljno rešijo na miren način, mimo sodišč in predvsem ceneje. Poleg tega pa so sprejete rešitve trajnejše ter okolju in naravi prijazne. Mediacija kot neformalen postopek lahko

pomaga, da se interesne skupine izognejo prerekanjem glede formalnosti, ki pravzaprav niso polje njihovega dejanskega interesa. Zelena mediacija temelji na prostovoljnosti in odgovornosti mediantov in interesnih skupin – tako do lastnih interesov kot tudi do okolja, narave, prebivalcev ter trajnostnega razvoja.

12. Kaj je lokalno partnerstvo?

Lokalno partnerstvo je način sodelovanja na podlagi sporazuma med interesnimi skupinami na lokalni ravni, ki so lahko občina, investitor oz. zastopnik investitorja specifične dejavnosti, regionalna razvojna agencija, lokalno gospodarstvo, nevladne organizacije, prebivalci in izobraževalne institucije, lahko pa tudi drugi. Lokalni partnerji odločajo popolnoma enakopravno. Prebivalci so ključne interesne skupine lokalnega partnerstva in morajo biti v lokalno partnerstvo tudi dejansko vključeni. Cilj lokalnega partnerstva je doseči optimalno informiranost in sodelovanje prizadete javnosti, da bi ta javnost soodločala o dovoljenjih za specifično dejavnost, ki vpliva na okolje. Interesne skupine lokalnega partnerstva medseboj aktivno sodelujejo pri razpravah o vseh predlogih, rešitvah in aktivnostih, ki se nanašajo na problematiko, zaradi katere se lokalno partnerstvo vzpostavlja. *Primer lokalnega partnerstva je recimo lokalno partnerstvo sklenjeno med predstavniki javnosti, občino Krško in agencije ARAO, za namen prostorskega umeščanja odlagališča nizko in srednje radioaktivnih odpadkov in pripadajoče infrastrukture.*

IV. VKLJUČEVANJE JAVNOSTI V OKOLJSKE ZADEVE

Država in občina morata pri sprejemanju politik, strategij, programov in planov, ki se nanašajo na varstvo okolja omogočiti sodelovanje javnosti (6. člen ZVO-1).

1. Pravna podlaga

ZVO-1, ki je na tem področju implementiral 6., 7., in 8. člen Aarhuške konvencije, ter Zakon o urejanju prostora (ZUreP-1).

2. Kako lahko sodelujem pri sprejemanju predpisov, ki pomembneje vplivajo na okolje?

ZVO-1 v 34.a členu določa, da morajo ministrstva in pristojni organ samoupravne lokalne skupnosti, v postopku sprejemanja predpisov, ki lahko pomembneje vplivajo na okolje, omogočiti javnosti seznanitev z osnutkom predpisa in dajanje mnenj in pripomb. Organ z javnim naznanilom v svetovnem spletu obvesti javnost o kraju, kjer je osnutek predpisa dostopen, načinu in času dajanja mnenj in pripomb. Javnost ima pravico vpogleda in možnost dajanja mnenj in pripomb na osnutek predpisa v trajanju najmanj 30 dni. Organ se mora do pripomb opredeliti v svetovnem spletu, ter navesti razloge upoštevanja ali neupoštevanja pripomb pri pripravi predpisa.

3. Kako lahko sodelujemo pri pripravi programa ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja in pri pripravi programa varstva okolja občine?

ZVO-1 določa, da mora pristojni organ občine omogočiti javnosti vpogled v osnutek programa in zagotoviti njegovo javno predstavitev. Organ občine z javnim naznanilom v svetovnem spletu in v enem od dnevnih časopisov, ki pokriva območje občine, določi kraj in čas za vpogled in javno predstavitev, ter določi način dajanja mnenj in pripomb javnosti. Organ občine zagotovi vpogled in možnost dajanja mnenj in pripomb javnosti na osnutek programa v trajanju najmanj 30 dni.

4. Na kakšen način lahko sodelujemo v postopku celovite presoje vplivov na okolje⁵?

ZVO-1 v 43. členu določa, da mora pripravljavec plana omogočiti javnosti seznanitev s planom, z okoljskim poročilom in njegovo revizijo, v okviru javne razgrnitve, ki traja najmanj 30 dni, ter zagotoviti njihovo javno obravnavo. Javnost (fizična ali pravna oseba, ki ima na območju, na katerega se plan nanaša stalno prebivališče ali sedež ali ima v lasti nepremičnino) ima pravico dajati mnenja in pripombe na plan in okoljsko poročilo, pripravljavec plana pa mora v čim večji meri upoštevati pisna mnenja in pripombe javnosti. Pravico podajati mnenja in pripombe imajo tudi nevladne organizacije, ki imajo v skladu z zakonom priznan status organizacije, ki na področju varstva okolja deluje v javnem interesu.⁶

5. Kako lahko sodelujemo v postopku izdaje okoljevarstvenega soglasja/dovoljenja?

ZVO-1 ureja sodelovanje javnosti v primerih, ko je za poseg v okolje treba pridobiti okoljevarstveno soglasje (58. člen) ali dovoljenje (71. člen). Javnost⁷ ima pravico do vpogleda v vlogo za pridobitev okoljevarstvenega soglasja/dovoljenja (ministrstvo pa je dolžno o tej možnosti javnost obvestiti) in možnost podajanja mnenj in pripomb v roku 30 dni.

⁵ V postopku priprave planov, programov, načrtov, prostorskega ali drugega akta, katerega izvedba lahko pomembno vpliva na okolje, je potrebno izvesti celovito presojo vplivov njegove izvedbe na okolje, s katero se ugotovi in oceni vplive na okolje in vključenost zahtev varstva okolja, ohranjanja narave in varstva človekovega zdravja.

⁶ ZVO-1 v 152. členu določa pogoje za pridobitev statusa nevladne organizacije, ki na področju varstva okolja v Republiki Sloveniji deluje v javnem interesu. Status lahko pridobi društvo, ustanova ali zavod, če njegov ustanovitelj ni država, občina, druga oseba javnega prava ali politična stranka, in: (1) ima zadostno število članov, če gre za društvo, ali zaposlenih, če gre za zavod, ali zadostni premoženja, če gre za ustanovo, (2) je ustanovljen zaradi delovanja na področju varstva okolja, (3) je neodvisen od organov oblasti in političnih strank, (4) aktivno deluje na področju varstva okolja najmanj pet let, (5) ima svoje poslovne knjige revidirane skladno z zakonom in (6) deluje na območju vse države, poleg tega pa še na območju najmanj petih držav članic, če gre za nevladno organizacijo s sedežem zunaj Republike Slovenije. Pravilnik o podrobnejših pogojih in merilih za pridobitev statusa nevladne organizacije, ki deluje na področju varstva okolja v javnem interesu natančneje ureja zgoraj naštetje pogoje.

Tudi Zakon o ohranjanju narave ureja delovanje društev v javnem interesu na področju ohranjanja narave. Društvo, ki izpolnjuje pogoje določene v zakonu, pridobi status društva z odločbo ministrstva, pravico do udeležbe v postopkih odločanja pa ima le če ima svoje poslovne knjige revidirane skladno z zakonom.

⁷ Kdo sestavlja javnost, glej prejšnje vprašanje.

6. Kako lahko sodelujemo pri pripravi in sprejemu prostorskih aktov?

ZUreP v 10. členu določa, da ima vsakdo pravico biti obveščen o postopkih priprave in sprejemanja prostorskih aktov, ter o drugih zadevah urejanja prostora v skladu z zakonom. Vsakdo ima tudi pravico s pobudami, mnenji in na druge načine sodelovati pri zadevah urejanja prostora.

V. PRAVNA SREDSTVA

Po Aarhuški konvenciji mora pripadnik javnosti imeti možnost na sodišču, oziroma drugem neodvisnem organu dokazovati, da organ javne oblasti pri izdaji dovoljenja ni upošteval njegovih pripomb, s katerimi je dokazoval, da nameravani poseg ni v skladu z materialnimi odločbami zakonskih ali podzakonskih predpisov.

Prav tako mora javnost imeti možnost dokazovati, da je organ javne oblasti pri izdaji dovoljenja kršil postopkovne določbe zakona. Aarhuška konvencija na tem področju še ni bila dokončno implementirana, zato se lahko posamezniki ob morebitnih kršitvah pred sodiščem neposredno sklicujejo na konvencijo.

1. Kam se lahko obrnem, če opazim nezakonito delovanje občinskih organov?

Nadzor nad zakonitostjo dela občinskih organov izvajajo ministrstva. Ministrstva nadzorujejo zakonitost splošnih in posamičnih aktov, ki jih izdajajo organi lokalnih skupnosti, v zadevah iz pristojnosti lokalnih skupnosti (izvirna pristojnost). V upravnih zadevah iz prenesene državne pristojnosti (prenesena pristojnost) pa ministrstva poleg nadzora nad zakonitostjo izvajajo tudi nadzor nad primernostjo in strokovnostjo dela organov lokalne skupnosti.

Na primer, Ministrstvo, pristojno za upravo, med drugim nadzoruje, če so upravne stvari rešene v predpisanih rokih, če so uradne osebe, ki odločajo, ustrezno izobražene in če delujejo v skladu s postopkom. Če recimo menite, da je župan sprejel sklep mimo postopka, lahko o tem obvestite Ministrstvo, pristojno za upravo. Ministrstvo mora nato opozoriti župana, ki je izdal akt, za katerega meni, da ni v skladu z Ustavo in zakonom, mu predlagati ustrezne rešitve in določiti rok, v katerem mora župan sporen akt uskladiti. Če župan ne odpravi nepravilnosti v roku, mora Ministrstvo predlagati vladi, da zahteva začetek postopka za oceno skladnosti predpisa lokalne skupnosti z Ustavo oziroma zakonom, pred Ustavnim sodiščem.

2. Kaj lahko storim če menim, da določen okoljski poseg prekomerno bremeni okolje?

Vsak državljan ima pravico do zdravega življenjskega okolja. ZVO-1 v 14. členu določa, da lahko za uresničevanje te pravice državljanke ali državljan ali njihova društva, združenja in organizacije, pred sodiščem zahtevajo, da nosilka ali nosilec posega v okolje ustavi

poseg, če bi ta povzročil ali povzroča obremenitev okolja ali če bi povzročil ali povzroča neposredno nevarnost za življenje in zdravje ljudi.

Noveliran ZVO tudi določa, da je povzročitelj obremenitve okolja odgovoren za preprečevanje neposredne nevarnosti za nastanek okoljske škode in za preprečevanje oziroma sanacijo okoljske škode ne glede na krivdo.⁸ Pravne in fizičnih osebe, ki so zaradi nastanka okoljske škode prizadete, in nevladne organizacije, ki imajo v skladu z zakonom priznan status organizacije, ki na področju varstva okolja deluje v javnem interesu, lahko o primerih okoljske škode obvestijo Ministrstvo za okolje in prostor in hkrati predložijo informacije in podatke, ki obstoj škode izkazujejo ter zahtevajo, da ministrstvo ustrezno ukrepa. Dolžnost ministrstva je, da obvestilo preuči in ga pošlje domnevemu povzročitelju okoljske škode. To stori le v primeru, če presodi, da navedbe o okoljski škodi le-to verjetno izkazujejo. V primeru, da ministrstvo na podlagi navedb in dejanskega stanja ugotovi, da je okoljska škoda dejansko nastala, izda o tem odločbo, s katero povzročitelju odredi izvedbo najustreznejših sanacijskih ukrepov⁹. Pritožba zoper odločitev ministrstva ni možna, lahko pa je začet upravni postopek pred Upravnim sodiščem. Odgovornost za okoljsko škodo zastara le, če je preteklo več kot 30 let od dneva vzroka njenega nastanka in v tem času zoper povzročitelja ni bil sprožen postopek ugotavljanja njenega nastanka skladno z ZVO.

Na tem mestu je pomembno omeniti tudi pred kratkim sprejeto Evropsko direktivo o kazenskopravnem varstvu okolja, ki predpisuje kazniva dejanja s področja varstva okolja, ki bodo v prihodnje lahko kaznovana, a le pod pogojem, da kršijo katerega od evropskih okoljskih zakonov. Posamezne države članice morajo predpisati kazenske sankcije k tako usklajeno opredeljenim kaznivim dejanjem. Kazenske sankcije bo v prihodnje mogoče izrekatil storilcem, ki naklepno oziroma iz velike malomarnosti povzročijo znatno škodo ljudem in okolju, varovanim območjem in ogroženim živalskim vrstam.

3. Kakšna pravna sredstva imam na voljo zoper odločitev občinske uprave?

Občinska uprava postopa skladno z upravnim postopkom, kadar v upravnih stvareh odloča o pravicah, obveznostih ali pravnih koristih posameznikov, pravnih oseb in drugih strank. Zoper odločitev občinske uprave v upravnem postopku je možna pritožba, o kateri odloča župan, kadar gre za zadeve iz izvirne pristojnosti občine, v zadevah iz prenesene pristojnosti pa odloča pristojno ministrstvo. Pritožba se vložijo v 15 dneh, če ni z zakonom drugače določeno. Pritožbeni organ mora o pritožbi odločiti najpozneje v 2 mesecih. *Na primer, če želite pridobiti dovoljenje za izvajanje taxi prevozov, pa vam občinska uprava vlogo s sklepom zavrne, se lahko pritožite pri županu, če pa vam tudi župan odreče dovoljenje, pa lahko pred upravnim sodiščem sprožite upravni spor.*

⁸ Objektivna odgovornost – gre za posebno nevarnost, ker se stvari ne morejo držati pod kontrolo, da bi se odvrnile nesreče. Gre torej za stvari s povečano nevarnostjo (VIR: Komentar Obligacijskega zakonika).

⁹ Sanacijski ukrepi so ukrepi, ki vključujejo ukrepe za ublažitev, obnovitev, sanacijo ali nadomestitev poškodovanega dela okolja oziroma njegovih zmanjšanih funkcij.

4. Kakšna pravna sredstva imam na voljo proti odločitvam organov lokalnih skupnosti?

O zakonitosti dokončnih posamičnih aktov organov občine (akti župana, občinskega sveta ali nadzornega sveta) odloča v **upravnem sporu** pristojno sodišče. Če torej menite da je organ z upravnim aktom¹⁰ posegel v vaš pravni položaj, ali pa je njegovo dejanje ali izdani akt, ki posega v vaše ustavne pravice nezakonit, lahko sprožite upravni spor pred upravnim sodiščem. *Na primer, če menite da je odločba občinskega sveta o podelitvi koncesije za pomoč družini na domu nezakonita, lahko sprožite upravni spor. Seveda morate dokazati, da odločba posega v vaše ustavne pravice.*

♦ Kdo je lahko stranka v upravnem postopku in kdo stranski udeleženec?

Tožnik je lahko posameznik, vsaka pravna oseba, organizacija, naselje, skupina oseb in drugi, ki mislijo, da je kakšna njihova pravica z upravnim aktom kršena. Položaj stranskega udeleženca pa ima oseba, ki izkaže pravni interes. To pomeni, da mora oseba dokazati, da vstopa v postopek zaradi varstva svojih pravnih koristi. Pravna korist je neposredna, na zakon ali drugi predpis oprta osebna korist.

ZVO-1 priznava položaj stranke osebam, ki se nahajajo na območju, na katerem nameravani poseg povzroča obremenitve okolja, ki lahko vplivajo na zdravje ali premoženje ljudi. Stranka v postopku za izdajo okoljevarstvenega soglasja in okoljevarstvenega dovoljenja je nosilec nameravanega posega. Ta stranka je oseba, ki na tem območju prebiva ali je lastnik ali drug posestnik nepremičnine. Položaj stranskega udeleženca v postopku za izdajo okoljevarstvenega soglasja in okoljevarstvenega dovoljenja ima tudi nevladna organizacija, ki deluje na področju okolja v javnem interesu.

♦ Kakšen je rok za vložitev tožbe v upravnem sporu?

Rok za vložitev tožbe je **30 dni** od takrat ko je bilo storjeno dejanje, s katerim se posega v ustavne pravice posameznika. Upravni spor ni dopusten, če stranka predhodno ni izčrpala vseh pravnih sredstev upravnega postopka.

5. Druga pravna sredstva

Peticija Državnemu zboru RS: po Ustavi RS ima vsak državljan pravico do peticije (pismena izjava za ureditev kake splošne zadeve). Peticijo se naslovi na Komisijo za peticije pri Državnem zboru RS.

Pobuda za začetek postopka pred varuhom človekovih pravic: po Zakonu o varuhu človekovih pravic (ZVarCP) lahko vsakdo, ki meni, da so mu z aktom organa

¹⁰ Upravni akt je upravna odločba ali drug akt s katerim je organ odločil o pravici, obveznosti ali pravni koristi posameznika, pravne osebe ali druge osebe, ki je lahko stranka v postopku izdaje akta.

kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine, poda pobudo za začetek postopka pri varuhu. Poleg tega lahko varuh obravnava tudi širša vprašanja, ki so pomembna za varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter za pravno varnost državljanov Republike Slovenije. Na podlagi ZVO-1 pa je varuh človekovih pravic posebej pristojen tudi za varovanje pravice do zdravega življenjskega okolja kot posebnega področja.

Pobuda Ustavnemu sodišču: Po Zakonu o Ustavnem sodišču (ZUstS) Ustavno sodišče med drugim odloča tudi o skladnosti predpisov lokalnih skupnosti z ustavo in zakoni. Pobudo za začetek postopka lahko poda vsak, ki ima pravni interes. Pravni interes je podan, če predpis ali splošni akt za izvrševanje javnih pooblastil, katerega oceno pobudnik predlaga, neposredno posega v njegove pravice, pravne interese oziroma pravni položaj. V okoljskih zadevah bi tako pripadniki prizadete javnosti lahko izpodbijali načrte, programe in druge akte za oblikovanje okoljske politike, če imajo naravo splošnih pravnih aktov, ter seveda vse podzakonske predpise. Tako bi lahko na primer izpodbijali prostorske (izvedbene) akte in gozdnogospodarske načrte ter načrte upravljanja z vodami.

Ustavna pritožba: Vsakdo lahko vloži pri Ustavnem sodišču ustavno pritožbo, če meni, da so mu s posamičnim aktom organa lokalne skupnosti kršene njegove človekova pravice ali temeljne svoboščine. Ustavna pritožba se lahko vloži šele, ko so izčrpana vsa pravna sredstva. Pred izčrpanjem izrednih pravnih sredstev lahko ustavno sodišče izjemoma odloča o ustavni pritožbi, če je zatrjevana kršitev očitna in če bi z izvršitvijo posamičnega akta nastale za pritožnika nepopravljive posledice. Ustavna pritožba se vloži v 60 dneh od dneva vročitve posamičnega akta.

